

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ФІЗИЧНА ОСВІТА І СПОРТ

УДК 796.032.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14536198>

Професіоналізм і аматорство в сучасному олімпійському спорті

Юзковець Ірина Олександрівна

доктор філософії з фізичної культури і спорту, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9372-550X>

Кравченко Тетяна Петрівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6041-3101>

Красов Олександр Іванович

викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9826-2065>

Прийнято: 18.11.2024 | Опубліковано: 29.11.2024

Анотація. Професіоналізм і аматорство в сучасному олімпійському спорті є важливими аспектами, що впливають на його розвиток, організацію і цінності. Олімпійський рух історично формувався на основі принципів аматорства, але з

часом професіоналізм став домінуючим явищем, що сприяло зміні характеру змагань. **Мета:** дослідити сучасний стан професіоналізму та аматорства в олімпійському спорті, визначити ключові тенденції, виклики та наслідки змішування цих підходів. **Методи:** теоретичний аналіз даних літературних джерел з теми дослідження. **Результати:** тема професіоналізму та аматорства в сучасному олімпійському спорті є актуальною через зміни, що відбулися за останні десятиліття. Від початку Олімпійських ігор основною ідеєю було змагання аматорів, але сучасні реалії значно трансформували цю концепцію. **Висновки.** Професіоналізм і аматорство в сучасному олімпійському спорті перебувають у стані балансу між традиціями та сучасністю. Основним викликом залишається збереження чесності змагань і створення рівних умов для всіх учасників.

Ключові слова: професійний спорт, аматорство, олімпійський спорт.

Professionalism and amateurism in modern Olympic sports

Iryna Oleksandrivna Yuzkovets

PhD in Physical Culture and Sport Sciences, Associate Professor Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9372-550X>

Kravchenko Tatiana Petrovna

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Physical Education and Sports, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6041-3101>

Oleksandr Ivanovich Krasov

Lecturer Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9826-2065>

Abstract. Professionalism and amateurism in modern Olympic sports are important aspects affecting its development, organization and values. The Olympic movement was historically formed on the basis of the principles of amateurism, but over time professionalism became the dominant phenomenon, which contributed to a change in the nature of the competition. **Objective:** to explore the current state of professionalism and amateurism in Olympic sports, identify key trends, challenges and consequences of mixing these approaches. **Results:** the topic of professionalism and amateurism in modern Olympic sports is relevant due to the changes that have taken place in recent decades. Since the beginning of the Olympic Games, the main idea was the competition of amateurs, but modern realities have significantly transformed this concept. **Conclusions.** Professionalism and amateurism in modern Olympic sports are in a state of balance between tradition and modernity. The main challenge remains maintaining the integrity of the competition and creating equal conditions for all participants.

Keywords: professional sport, amateur, Olympic sport.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи сучасного олімпізму та аматорського спорту були закладені в 1894 р. на I Олімпійському конгресі, що пройшов у Парижі (Франція). Цей конгрес розглянув та прийняв пропозиції П'єра де Кубертена (Франція) про створення Міжнародного олімпійського комітету (МОК), а також про відродження та регулярне проведення Олімпійських ігор (ОІ). Там же була прийнята

Олімпійська хартія, що містить визначення та правила аматорського спорту, які були опубліковані у бюлетені МОК № 1 за 1894 р.

Відповідно до статусу аматорства, викладеного в Олімпійській хартії та в бюлетені МОК, аматору заборонялося: виступати за гроші або грошовий заклад, викладати будь-які види спорту, за винятком гімнастики у школі, виступати разом з професіоналами, продавати призи, отримані на змаганнях, давати своє ім'я для реклами товарів, приймати відшкодування за проїзд, живлення та знімання житла понад встановлені діли. Любитель, що втратив право, не міг бути відновлено у своїх правах. Заборонялося бути любителем в одному виді спорту та професіоналом в іншому - професіонал в одному виді спорту вважався професіоналом у всіх інших.

Chatziefstathiou, D., & Henry, I. (2012). Аналізує еволюцію олімпійського руху, включаючи питання професіоналізму та аматорства [13].

У праці Coakley, J., & Pike, E. (2014) розкривається соціальний контекст розвитку професіоналізму в спорті, у тому числі олімпійському [14].

Яворська Т., Крук А., Кафтанова Т.(2019). У своїй роботі досліджує український внесок в олімпійський спорт, зокрема аспекти аматорства [11].

«Olympic Charter» це правила МОК, які включають вимоги до спортсменів і розкривають концепцію сучасного професіоналізму.

Багато видів спорту, які вважалися суто аматорськими, поступово інтегрують професіоналів. Це створює нерівні умови для учасників з різним рівнем підготовки та ресурсів. Проведений нами аналіз даних літературних джерел дасть змогу більш широко розкрити питання аматорства та професіоналізму у спорті.

Мета – дослідити сучасний стан професіоналізму та аматорства в олімпійському спорті, визначити ключові тенденції, виклики та наслідки змішування цих підходів.

Методи дослідження – теоретичний аналіз даних літературних джерел з теми дослідження.

Результати досліджень та їх обговорення. Наприкінці XIX – на початку XX ст. у країнах Європи та Америки, де спорт ставав все більш масовим та популярним серед робочого населення, правила та вимоги до спортсменів-аматорів мали великі відмінності та протиріччя. Тому, починаючи з перших ОІ сучасності, що пройшли в 1896 р. в Афінах (Греція), проблема аматорства та професіоналізму в спорті стала однією з головних, яка багато в чому визначила подальше розвиток сучасних ОІ та олімпійського спорту. І не випадково, що протягом усієї історії сучасного олімпійського спорту правила аматорства постійно змінювалися та вдосконалювалися. Перша спроба ревізії правил аматорства була здійснена МОК в 1901 р. Але, незважаючи на велике бажання змінити їх, члени МОК так і не дійшли будь-якої угоди. Наступна серйозна дискусія розгорілася на сесії МОК у 1909 р. у Берліні (Німеччина). Член МОК Т. Кук (Великобританія) запропонував, щоб кожна міжнародна спортивна федерація (МСФ) самостійно визначала статус спорту на-любителя. Подальша дискусія показала, що концепція аматорства стала багато в чому трактуватися зазвичай допуску спортсменів на ОІ. У 1911 р. на сесії МОК у Будапешті (Угорщина) Р. де Корсі Лаффен (Велика Британія) запропонував нове визначення: «Будь-яка людина може змагатися на ОІ як аматор, якщо вона ніколи: не брав участь у змаганнях на грошовий приз, гроші чи будь-яке інше парі; не нагороджувався грошима або будь-якої грошової допомоги за участь у змаганнях; не отримувал жодної премії за втрачений у змаганнях час; не продавав чи закладав свій приз, виграний у змаганнях» [4, 13]. Це визначення «аматорства» у спорті було прийнято та діяло до сесії МОК 1920 в Антверпені (Бельгія). До цього часу зростання кількості спортивних змагань у провідних країнах Європи та США, а також міжнародних змагань сприяв значному

збільшенню кількості спортсменів, задіяних у них. У багатьох країнах керівництво спортивним рухом змушене було відмовлятися від правил аматорства, оскільки за рахунок тільки панівних класів неможливо було забезпечити кількість учасників спортивних змагань, і тому масовий спорт став залучати представників експлуатованих класів та станів.

Величезну роль у цей період розвитку олімпійського спорту відіграли НСФ (національні спортивні федерації), МСФ та спортивні товариства. Ці структурні спортивні підрозділи змогли організувати спортивний рух під безпосереднім керівництвом МОК. До складу спортивних товариств і федерацій все активніше стали входити незаможні і незаможні громадяни, яким була потрібна матеріальна допомога. Спочатку спортивні товариства та федерації надавали спортсменам інвентар та екіпірування, після стали відшкодовувати різні витрати (харчування, транспорт, проживання та ін.). Тому закономірно, що на конгресі МОК у 1921 р. у Лозанні (Швейцарія) МСФ вперше було надано право визначати статус спортсмена-аматора [7, 9].

Після Ігор 1936 р., проведених у Німеччині, наступні відбулися лише 1948 р. У середині ХХ ст., після жахливих наслідків Другої світової війни, спортивне життя в Європі поступово відновлювалося. Спортсмени СРСР та інших країн соціалістичного табору увійшли до олімпійського руху та стали повноправними учасниками великих міжнародних спортивних змагань. З 1952 по 1972 р. олімпійським рухом керував президент МОК Е. Брендедж (США), який виступав за принцип «абсолютного» аматорства. У цей період на порядку денному в олімпійському спорті та олімпійському русі знову гостро постало питання аматорства. Існували дві діаметрально протилежні точки вирішення: керівництво МОК та МСФ виступали за принцип «абсолютного» аматорства, але закони розвитку суспільства диктували впровадження у спорт (у тому числі

масовий та олімпійський) товарно-грошових відносин. Тому спроби відокремити аматорський спорт від професійного продовжилися і надалі [2,4,15].

Весь цей час провідним принципом аматорства була відсутність матеріальних вигод від заняття спортом. Саме в цьому аспекті визначення статусу спортсмена-аматора було прийнято на 58-й сесії МОК у Москві: «Любителем є той, хто бере участь і завжди брав участь у спорті як побічному занятті без вилучення матеріальних вигод будь-якого роду». Цей параграф Олімпійської хартії отримав назву «Правило 26». Таке визначення дуже характерне для всіх спроб змінити статус аматорства, до 1971 р.

У 1964 р. в Токіо (Японія) на сесії МОК радянськими представниками було внесено пропозицію, в якому аматорство у спорті пропонувалося визначити наступним чином: «Коханцем є той, хто бере участь і завжди брав участь у спорті для свого фізичного та духовного розвитку та самовдосконалення, щоб таким шляхом приносити соціальну користь без матеріальної вигоди собі самого. Любитель повинен дотримуватись правил відповідної міжнародної федерації. Для любителів заняття спортом не є джерелом прибутків. Не є порушенням статусу аматорства отримання спортсменами винагороди від національної федерацією або заробітної плати за час участі у міжнародних змаганнях. Крім того, він повинен виконувати правила відповідної міжнародної федерації». Але сесія не підтримала ухвалення даного визначення [2, 6].

Дуже цікавою була спроба СІЄПС (Міжнародна рада спорту та фізичного виховання) з метою ліквідації лжелюбства ввести у практику ще одну категорію - «нелюбителя» або «оплачуваного спортсмена», під яку підводилися б атлети, що займають становище між любителями та професіоналами. «Оплачувані спортсмени» могли б брати участь у всіх змаганнях, що проводяться МСФ, на тих же правах, що і любителі, і отримувати матеріальну винагороду, як професіонали. Головною вимогою до «оплачуваних спортсменів» було те, що

вони повинні були навчитися будь-якої професії і працювати неповний робочий день, а у вільне від роботи час тренуватися та підвищувати своє спортивна майстерність. «Маніфест про спорт», в якому були викладені ці пропозиції, Генеральна асамблея СІЄПС прийняла 25 жовтня 1964 р. Його текст було розіслано на розгляд усім міжнародним організаціям, пов'язаним з проблемами спорту та фізичного виховання. Однак необхідної підтримки для прийняття як офіційний документ «Маніфест про спорт» не отримав, тому що спортивні організації соціалістичних держав різко виступили проти цієї пропозиції, так як його прийняття завадило б їх атлетам у досягненні перемог. Країни, що розвиваються, також були проти,— там практика «нелюбства» вже мала місце, і її легалізація нічого їм не давала, в той час як розвиненим капіталістичним країнам таке рішення дозволило б посилити їх спортивні позиції у зв'язку з тим, що сильні спортсмени любителі не поспішали йти в професіонали. Початок 70-х років минулого століття ознаменувалося потужною критикою статусу спортсмена-аматора. Спортивна громадськість наполягала на змінах в Олімпійській хартії у правилі 26. розроблення нового формулювання правила 26 МОК створив комісію під керівництвом О. Шиперка (Румунія). Проект, розроблений комісією, був обговорено міжнародними аматорськими федераціями та національними олімпійськими комітетами (НОК) та розглянуто на засіданні виконкому МОК у квітні 1971 р. у Лозанні (Швейцарія). Правило 26 було затверджено у новому формулюванні, яка говорила, що до участі в Олімпійських іграх допускається спортсмен, який:

- дотримується етики, традицій і духу Олімпійських ігор, і для якого спорт не є засобом отримання матеріальної вигоди;
- не залежить від доходів у спорті, повинен мати основну професію, щоб забезпечити своє майбутнє та справжнє існування;

- дотримується правил тієї міжнародної федерації, яка контролює його вид спорту, навіть у тому випадку, якщо ці правила суворіші, ніж правила МОК.

Він не повинен:

- дозволяти використовувати своє ім'я або свої виступи прямо чи опосередковано у рекламних цілях під час Олімпійських ігор і отримувати будь-яку особисту винагороду за подібну діяльність;
- бути як у теперішньому, так і в минулому професіоналом, напівпрофесіоналом або «оплаченим спортсменом» і тренером [2, 4, 13].

Спортсменам дозволялося отримувати допомогу через посередництво НОК або НРФ у періоди навчально-тренувальних зборів (УТС) та участі у змаганнях (у тому числі — ОІ). Матеріальна допомога включала оплату по відшкодуванню витрат на тренера, розміщення, проїзд, спортивний інвентар та екіпірування, харчування, медичне допомога тощо. Сюди ж входила і оплата страховки від нещасного випадку та хвороби, пов'язаних із спортом. Дозволялося отримання спортивних стипендій, а викладачі фізичного виховання, які займаються з початківцями, допускалися до участі у Олімпійських іграх. У 60-70-х роках. ХХ ст. Олімпійські ігри стали головною міжнародною подією досягнень людства не тільки в галузі його рухового вдосконалення, а й науково-технічного прогресу, високих технологій, які через спорт стали впроваджуватися у життя пересічних людей. Проведення найбільших міжнародних спортивних форумів мало на увазі значи стало відомо про державну підтримку спортсменів у соціалістичних (зарахування до штату та отримання офіційної зарплати; премії за високі спортивні результати та досягнення тощо) та капіталістичних (виплата стипендій та надання офіційної фінансової допомоги) країнах. На 75-й сесії МОК у Відні (Австрія) 1974 р. було прийнято «Положення про допуск», що дозволяло спортсменам отримувати відшкодування заробленої плати за період підготовки та участі у змаганнях, а також матеріальну допомогу для оплати харчування,

розміщення, транспортних витрат, спортивного інвентарю та форми, страхування, лікування, фізіотерапії та оплати тренерів. Виплати вироблялися лише з дозволу НОК або НРФ. Спортсмени-студенти офіційно могли отримувати спортивні та академічні стипендії.

Ці рішення «Положення про допуск» зняли претензії до радянських та американських спортсменів, які перебували на утриманні держави або отримували спортивні стипендії за місцем навчання. Слово «аматор» було виключено з тексту Олімпійської хартії [2, 4]. Значний внесок у вирішення проблеми любительства та професіоналізму в олімпійському спорті зіграла діяльність на посаді президента МОК (1980-2009 рр.) Х.-А. Самаранча (Іспанія), який зумів створити та реалізувати свою концепцію діяльності МОК. Основними засадами своєї роботи Х.-А. Самаранч вважав: розширення процесу комерціалізації олімпійського руху, облік нового статусу спортсмена в олімпійському спорті та перегляд ставлення до професіоналізму з тим, щоб підвищити спортивну складову ОІ. Важливим кроком керівництва МОК та особисто Х.-А. Самаранча стало залучення професійних атлетів до участі у великих міжнародних спортивних змаганнях. Рішення конгресу МОК у Баден-Бадені (ФРН) у 1981 р. та МСФ привели до того, що на сесії у Калгарі (Канада) у лютому 1985 р. виконком МОК оголосив про допуск до ОІ 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу та хокею для професійних спортсменів. Ще раніше — у вересні 1982 р. — Міжнародна федерація легкої атлетики (IAAF) ухвалила рішення про створення фондів для спортсменів за національних федерацій. Спортсмени могли отримувати будь-які винагороди, у тому числі і за рекламу, участь у змаганнях, показані результати [1, 13].

Починаючи з Ігор XXI Олімпіади у Лос-Анжелесі (США, 1984 р.), організація та проведення ОІ стало фінансово вигідним заходом, а комерціалізація — об'єктивним процесом розвитку олімпійського спорт.

Олімпійські змагання стали повністю підкорятися законам видовищної індустрії, і це не могло не позначитися на учасників змагань, оскільки організатори були повністю зацікавлені у присутності цих змаганнях найсильніших атлетів [9]. Завдяки співпраці МОК та американських професійних ліг (NHL і NBA) на більш високі рівні піднялися олімпійські турніри з хокею та баскетболу. Спортсмени-професіонали з цих ліг складають основу не лише збірних США та Канади, але й посилюють збірні багатьох європейських країн у цих турнірах.

Особливу роль у підвищенні інтересу до олімпійського спорту, зближенні його з професійним зіграло телебачення, що перетворило його на товар, вартість якого різко зросла після допуску професіоналів на Олімпійські ігри [10]. Подальші події підтвердили, що олімпійський спорт швидко адаптувався до участі професіоналів в Олімпійських іграх. В даний час умови та вимоги допуску чітко прописані в Олімпійській хартії та кажуть: «Щоб бути допущеним до участі в ОІ, спортсмен, тренер, інструктор чи інша офіційна особа команди повинні виконувати вимоги Олімпійської хартії, включаючи умови допуску, встановлені МОК, а також правила змагань міжнародної федерації, затверджені МОК. Спортсмен, тренер, інструктор чи інша офіційна особа команди мають бути заявлені своїм НОК.

Висновки. Професіоналізм і аматорство взаємодоповнюють одне одного в сучасному спорті. Аматорські ідеали нагадують про етичні основи спорту, тоді як професіоналізм сприяє його популяризації, залученню глядачів і вдосконаленню спортивної майстерності. Завдання олімпійського руху - зберігати баланс між цими двома складовими, щоб підтримувати дух ігор і забезпечувати чесну конкуренцію.

Список використаних джерел

1. Бубка С.Н. Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан. *Київ: НУФВСУ, 2014.*

2. Булатова М. М., Бубка С. Н., Платонов В. М. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти. 2019.
3. Гаврилін В.О., Мердов С.П., Білобров В.М. Професійний спорт: проблеми визначення та законодавчого регулювання. *Правовий часопис Донбасу*, 2017, 3-4. С. 102-107.
4. Долинний Ю. О. Олімпійський і професійний спорт: курс лекцій для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Краматорськ : ДДМА, 2020. 111 с.
5. Іваненко Г.О. Олімпійська освіта в системі підготовки фахівців зі спеціальності " фізична культура і спорт" в Україні. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2019, 1. С. 25-31.
6. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Олімпійський та професійний спорт: Методичні рекомендації. Тернопіль, ЗУНУ: Економічна думка, 2023. 48 с
7. Павлюк Є. О. Чопик Т. В. Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців з олімпійського та професійного спорту у вищих навчальних закладах. 2012.
8. Петренко І., Рейтерович І. Спорт як інструмент національної єдності: державна підтримка спорту в умовах повномасштабного вторгнення росії. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*, 2024, 7 (49).
9. Петричук П., Фоменко Л. А., Гончерюк М. А. Сьогодення олімпійської освіти у навчальному процесі з підготовки фахівців фізичної культури та спорту. 2017.
10. Савчук С. І., Захожа Н. Я., Мудрик Ж.С., Валькевич О.В.. Професійний спорт. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 108 с.
11. Яворська Т., Крук А., Кафтанова Т. «Проблеми та перспективи розвитку олімпійського руху в Україні.» *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* 8 (2019): 374-379.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

12. Bubka S., Bulatova M. Track and Field: Encyclopaedia in Questions and Answers. Kyiv : Olimpijska literature, 2018. 536 p.
13. Chatziefstathiou, D., & Henry, I. "Discourses of Olympism: From the Sorbonne 1894 to London 2012», 2012.
14. Coakley J., & Pike E. «Sports in Society: Issues and Controversies», 2014
15. <https://olympics.com/>